

KUR'AN-I KERİM'DE OLMAYAN VE ONUNLA ÇELİŞEN CEZA: RECM

Doç.Dr. Hüseyin Tekin GÖKMENOĞLU*

Al-Rajm: A Punishment Which does not Exist in the Qur'an and Contradicts It
Rajm (the capital punishment with stoning) is the gravest penalty found in the Islamic law books. Yet this sentence is not decreed in the Qur'an. The experts of Islamic jurisprudence argue that the root and proof of this sentence are derived from the prophetic tradition and consensus. Nonetheless, the reports about this issue do not amount to the degree of universally recognition (tawatur). As for the Qur'an, it imposes different punishment to this crime. The punishment of rajm is particularly in unconformity with the rulings articulated by the Qur'anic verse 4:25. I believe it is not proper to delimit an obvious Qur'anic verse with universally non-acknowledged weak reports. In addition, in the Qur'anic verses is made mention of repentance and betterment as a way out of the punishment, but there is no such an opportunity found in the prophetic reports.

In conclusion, the prophetic accounts regarding the rajm are in disagreement with the evident Qur'anic injunctions and the Qur'an's general esence.

"Recm" yani zina eden suçluları taşlayarak öldürme cezası fıkıh kitaplarında onlarca asırdan beri yer almasına rağmen, son zamanlarda gerek İslâm alemimde, gerekse İslâm ülkeleri dışındaki başka yerlerde, kısacası hemen tüm dünyada insanların gündeminde olan önemli konulardan biridir.

Özellikle 1992 yılında, Nijerya'lı Emine Neval'e gayr-i meşru bir çocuk doğurmasına binaen zina yaptığı gerekçesiyle eyaletindeki şeriat mahkemesi tarafından verilen recm cezası haberi çok kısa bir sürede tüm dünyaya yayıldı. Cezanın temyiz mahkemesinde bozulması ve infazının durdurulması için uluslararası birçok insan hakları ve kadın hakları savunucusu kuruluş harekete geçti. Nitekim bu karar 2003 Eylül'ünde sanığa yeterli savunma fırsatı verilmediği gerekçesiyle üst mahkeme tarafından usûl yönünden bozulmuştu. Fakat bu tarihe yakın dönemlerde aynı cezalar diğer bazı İslâm ülkelerinde, şer'î olduğu iddia edilen mahkemeler tarafından verildi ve infaz edildi. Belki bu ceza ve infazlarla ilgili bilgi ve haberler lokal kalıp dünya kamuoyuna mâl olacak imkanı bulamadı.

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sözünü ettiğimiz bu olay sebebiyle, recm cezâsının İslâm'daki yeri ve delilleri hususunda daha önceden zayıf da olsa bir şekilde var olan tartışmalar, gerek alimler gerekse entellektüel kesimler arasında yeniden aktüel bir tartışma meselesi haline gelmişti. Ve dünyada İslâm böyle bir ceza ile Müslüman olmayan insanların inanç ve fikir dünyasına yeniden girmiş oldu.

Biz de bu konuda mevcut dinî verileri ve çok kısa da olsa geçmiş yorumları ortaya koyarak, genelde fıkıh kitaplarında yer alan hükmün etkisinde kalmadan yeni bir yaklaşım ve yorum tarzıyla ulaştığımız sonucu bu konu ile ilgilenen kesimlerle paylaşmak istiyoruz.

Bir kimseyi öldürünceye kadar taşlama, taş tutma, lânetleme, kovma, sövme, birinin namusuna iftira etme, kötü zanda bulunma' anlamına gelen recm kelimesi, bir fıkıh terimi olarak evli veya dul olan erkek veya kadının zina etmesi halinde onu mahkeme kararıyla umuma açık bir yerde "ölünceye kadar taşlamak" cezası² anlamındadır. Arapça "r.c.m." kökünden bir mastar isim olan recmin, çoğulu "rucûm" dur. Aynı kökten sıfat "racîm"; kelimesi ism-i mef'ûl anlamında recm olunan/ taşlanan/kovulan ve lânetlenen demektir. Nitekim "أعوذ بالله من الشيطان الرجيم", Şeytanın sıfatı olarak geçen racîm kelimesiyle "kovulmuş, lanetlenmiş, taşlanmış şeytandan Allâh'a sığınırım" manasına gelir. Recmdeki taşlama, aslında çok şiddetli bir lanetlemenin bir şekilde dışarıya vuruluş ve ifade ediliş şeklidir.

Kur'an-ı Kerim'de *recm* ve çoğulu *rucûm* kelimeleri fiil, isim ve sıfat olarak 14 ayet-i kerimede geçmesine rağmen bunlardan hiçbirinde zina suçunun cezası olarak taşlayarak öldürmek anlamında kullanılmamıştır. Bilakis taş atmak anlamında bu kelimenin geçtiği ayet-i kerimelerin hepsinde de hep peygamberlerin onun elçilerinin ve inanmaktan başka suçları olmayan birtakım masum insanların recmedilmesinden söz edilmektedir.³ Diğer ayet-i kerimelerde ise bu kelime, "gayba taş atmak, taşlamak"⁴ "Yıldızları Şeytanlar için atış, taşları (taneleri) yapmak"⁵ gibi yukarıda işaret ettiğimiz sözlük anlamlarıyla yer almıştır.

Zina suçunu işleyenlerin taşlanarak öldürülmesi cezasının kesin İslâmî bir ceza olduğunu ileri sürenler de vakıa olarak böyle bir cezanın Kur'ân-ı Kerimde yer almadığını, dolayısıyla Kitap'tan herhangi bir delilinin bulunmadığını kabul ederler.

¹Cevheri, İsmâil. b. Hammâd (ö. 393/1003), *es-Sihâh Tacû'l-Lügâ ve Sihâhu'l-Arabiyye* (thk. Ahmed Abdülâh Atâr), Mısır, 1375, V, 1928; İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl-Cemalüddin Muhammed b. Mûkerrem (ö. 711/1369), *Lisânü'l-Arab*, Beyrût, ty., XII, 226-227.

²Kal'acî, M. Revvâs-Hâmid Sadık Kueybî, *Mu'cemu Lugati'l-Fukahâ'*, Beyrut, 1988, 220.

³Hûd, 11/91 "Ey Şuayyb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyor ve doğrusu seni aramızda zayıf görüyoruz. Eğer taraftarların olmasaydı seni taşlardık. Aslında senin bizim yanımızda bir şerefine de yoktur." Hûd kavminin Hz. Şuayyb'e söyledikleri sözdür.

Kehf, 18/20 "Eğer onlar sizden haberdar olursa, sizi ya taşlarlar ya da kendi dinlerine döndürürler. Bu durumda asla kurtulamazsınız" Ashâb-ı Kehfe yapılmış olan bir ikâz

Meryem, 19/46 46 "Ey İbrâhim Sen benim ilahlarımdan yüz çevirmek mi istiyorsun? Bu tavrına son vermezsen seni taşlarım! Benden uzaklaş git uzun süre yaklaşma!.." Hz. İbrâhim'e babasının sözüdür.

Yâsin, 36/18. "Kasabalılar dediler ki, doğrusu sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık, faaliyetlerinize son vermezseniz yemin olsun ki sizi taşlayacağız ve bizden şiddetli bir azap size dokunacak" Allâhın elçilerine bir kasaba halkının sözüdür

Duhân, 44/20 "Beni taşlamanız sebebiyle, benim ve sizin rabbiniz olan Allâh'a sığındım" Hz. Mûsâ'nın Firavun'un adamlarına karşı sözüdür.

⁴Kehf, 18/22

⁵Mülk, 67/5

Onlara göre bu ceza, İslâm hukukunun hüküm kaynaklarından Sünnet ve icmâ' delilleriyle sabit olmuştur.

İleride kaydedeceğimiz gibi Hz. Peygamberin bizzat kendisinin ve Raşit halifelerin kendi dönemlerinde zina suçunu sabit görmeleri halinde bu cezaya hükmettikleri ve infaz ettirdiklerine dair epeyce rivâyetler bulunmaktadır. Hz. Peygambere atfedilen olaylar ve irâd ettiği iddia edilen hadislerin subûtu tartışmasız değildir. Daha sonraki uygulamaları da dikkate aldığımızda, tarihi süreçte bu meselede güçlü bir geleneğin oluştuğunu müşâhede etmekteyiz. Gerek Selçuklu gerekse Osmânlı dönemlerinde de bu cezanın, suçun ispat şartlarındaki ağırlık sebebiyle birkaç defa uygulandığı şer'îye sicillerindeki ilgili kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bu şekilde ispat edilemeyen zinâ suçlarında berat kararları verilmemiş tazîr veya örfî ceza olarak o dönemde yürürlükte olan kanunnamelerde öngörülen para cezalarına hükmedilmiştir.⁶

Az evvel işaret ettiğimiz gibi, şeriat mahkemeleri tarafından nadiren de olsa geçmişte ve günümüzde verilen böyle bir ceza, ne zinânın ne de başka bir suçun karşılığı olarak şeriat hükümlerinin birinci ve subûtu bakımından tartışmasız kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de yoktur. Bilindiği gibi bu konuda sadece Sünnette, teknik bakımdan "mütevâtir" derecesine ulaşmayan "meşhûr" bazı rivâyetler⁷ bulunmakta ve bunlar delil gösterilerek bu konuya yer veren fıkıh kitaplarında recm cezasına dair hükümler yer almaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de zina suçunun cezası ile ilgili recm yok ise de başka bir hüküm yok mudur? Bu suçun cezası sadece sünnette yer alan rivayetlere mi bırakılmıştır?

Evvela şunu belirtmek gerekir ki, Kur'an-ı Kerim'de hükmü bulunmayan bir hususta sadece Sünnetin getirdiği hükmün geçerli olacağına hiçbir şüphe ve tartışma yoktur. Meselâ *âkile*'nin diyete katılma yükümlülüğü, nikahta şahitlerin gerekliliği, *şufa* hakkının meşruluğu, deniz hayvanlarının ölüsünün yenilebileceğine dair ahkam Kur'an-ı Kerim'de bulunmayıp sadece sünnette yer almaktadır. Ama sünnet olduğu iddia edilen bu rivayetler Kitab'ta olmayan bir mesele hakkında hüküm bildirirken dolaylı olarak Kitabın başka konularda sarîh olarak bildirdiği husularda onun zahiri ile çelişiyorsa burada oldukça ihtiyatlı davranmak gerekir.

Zinâ eylemi Kur'an-ı Kerim'de hem lafız olarak hem de tanım dereçesinde (fuhuş irtikab etmek şeklinde) herkesin anlayabileceği biçimde zikredilmiş, Müslümanlar bu fiile yaklaşmamaları hususunda uyarılmış ve bu suçun cezasına ilişkin apaçık hükümler yer almıştır.

Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur." (İsrâ 17/32) ayeti ile bu fiil yasaklanmış ve takbih edilmiştir.

Zinânın sadece kınama ile geçiştirilecek basit bir kabahat olmayıp müeyyideli bir suç olduğunu gösteren ve bu hukuka aykırı eylemin doğrudan müeyyidelerini

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Menekşe Ömer, "Osmanlıda Zina Cezası olarak Recm", *Ma'rife*, 3/2 (2003), 13 vd.

⁷ Keskin Yusuf Ziya, *Recm Cezası -Ayet ve Hadis Tahlilleri-*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2001. Müellifin bu konuda sonuç ifadeleri şöyledir:

"Recmle ilgili rivayetlerde pek çok ihtilaf ve farklılıklar mevcuttur. Ayrıca hadislerin tamamı mana ile rivâtet edilmiştir. Rivâyetlerdeki ihtilaf ve farklılıklar ya hadislerin manen veya ihtisâren rivâyetinden ya râvilerin zabt kusurlarından, ya da râvilerin rivâyetlere yaptıkları eklerden kaynaklanmıştır.

Bazı alimler recmin manen mütevâtir mertebesine ulaştığını söylese de **recmle ilgili rivâyetler meşhûr olup, mütevâtir mertebesine ulaşmamıştır.**"

ortaya koyan ayrı ayrı ayet-i kerimelerde şu ifadeler yer almaktadır.

"Kadınlarınızdan fuhşu irtikâb edenlere karşı içinizden dört şahid getirin. Eğer şehâdet ederlerse onları ölüm alıp götürünceye, yahud Allah onlara bir yol açıncaya kadar kendilerini evlerde alıkoyun (insanlarla ihtilattan menedin)" (Nisa 4/15).

"Sizlerden fuhşu irtikab edenlerin her ikisini de (kınayarak) eziyete koşun. Eğer tevbe edip (nefislerini) ıslah ederlerse artık onlara (eziyetten) vazgeçin. çünkü Allah tevbeleri çok kabul eden, en çok esirgeyendir" (Nisa4/ 16).

"Zinâ eden kadınla zinâ eden erkekte her birine yüzer deynek vurun. Eğer Allah'a ve âhîret gününe inanıyorsanız bunlara, Allah'ın dinini tatbik hususunda, acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir zümre de bunların azabına (bu cezalarına) şahid olsun" (Nur 24/2).

"Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadın da ancak zinâ eden veya putperest bir erkekle evlenebilir. Bu müminlere yasak edilmiştir" (Nur 24/3).

Bu ayet-i kerimelere muhtevalarındaki hükmün geçerli olduğu şahıslar bakımından göz attığımızda görüyoruz ki ilk ayette (Nisâ 4/15) sadece zina eden kadınlara dair bir hüküm ortaya konulmuştur. *Evlerde hapis olma* şeklinde anlayabileceğimiz bu ceza hükmünün kapsamına bu suçu işleyen erkekler girmemektedir. Meseleyi İslâmın diğer hükümleriyle birlikte bütüncül bir yaklaşımla değerlendirdiğimizde, bu durum erkeğin evin nafakasını temin etme mükellefiyetinin gereklerine de uygun düşmektedir. Yani kadın için öngörülmüş böyle bir cezanın, erkekler için de geçerli olması halinde erkeğin mükellef olduğu nafaka teminine mani olacağı açıktır. Bu durumda ceza sadece zina eden suçlu erkekle sınırlı kalmayacak, onun bakmakla yükümlü olduğu masum insanlar da bu cezadan doğrudan ve şiddetli bir biçimde etkilenecektir.

Kur'ân-ı Kerim, bir sonraki âyet-i kerimede (Nisâ 4/16), erkek ve kadını birlikte ele almış ve onlara aralarında fark gözetmeksizin aynı şekilde "*bir biçimde eziyet edilmesini*" öngörmüştür. Fakat bunların tevbe etmeleri ve ıslah olmaları halinde bu eziyete son verilmesi istenmiştir.

Yine yukarıda zikredilen daha sonraki ayet (Nur 24/2) hükmün geçerli olacağı şahıslar bakımından evli-bekar ayırımı yapmadan hem umumi hem de mutlak olarak erkek-kadın her ikisinden de bu suçu işleyenlere *yüzer deynek vurulmasını* öngörmüştür.

Ancak daha sonra ayrıntılarıyla üzerinde duracağımız üzere, özellikle son ayet (Nur 24/2), müstakil olarak veya Kur'ân-ı Kerim'de bu meseleye ilişkin bulunan ayetlerle birlikte ele alındığında bu cezanın sadece bekarlara uygulanacağına dair hiçbir işaret veya delalet bulunmamasına rağmen, buradaki cezanın Kur'ân-ı Kerim dışında başka delillerle, sadece bekarlara tahsis edildiği ve yalnızca bunlara tatbik edileceği görüşü İslâm alimlerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir. Dolayısıyla hükmün geçerli olacağı şahısların ayet-i kerimenin zahirinden anlaşıldığının aksine umumi olmadığı ileri sürülmüştür. Hukukçu ve müfessir alimlerin çok büyük çoğunluğunu bu anlayış ve yaklaşım farzına sevk eden sebepler ana hatlarıyla şöyledir:

Kur'ân-ı Kerim'de doğrudan zina suçunun cezası olarak bunlar ifade edilmiş olmakla beraber Hadis mecmualarında yer alan rivâyetlerde Hz. Peygamberin muhtelif zamanlarda zinâ etmiş kimselere evli olmalarından dolayı recm cezası hükmünü

verdiği ve bunları infaz ettiğine dair rivâyetler yer almaktadır.⁸ Öyleyse bu ayet-i ke-

⁸ Bu konudaki başlıca rivâyetler şunlardır.

"Cüheyne'li bir kadın zinadan hamile kalmış ve Rasûlullah (s.a.s.)'e gelerek: "Ey Allah'ın Rasûlü! Haddi icap eden bir iş yaptım, bana hadd-i şer'iyi icra et" dedi. Peygamber (s.a.s.) kadının velisini çağırdı: Buna iyi bak, çocuğu doğurduğunda bana getir" buyurdu. (Velisi denileni) yaptı. Peygamber (s.a.s.) emretti. Kadının elbisesi sıkıca bağlandı, sonra emir verdi, kadın taşlandı. Daha sonra (cenazesi) üzerine namaz kıldı. Bunun üzerine Hz. Ömer; Ey Allah'ın Rasûlü, onun üzerine namaz kıldınız, halbuki o zina etmişti" dedi. Rasûlullah (s.a.s.): "O öyle bir tevbe etti ki Medine halkından yetmiş kişiye taksim olursa hepsine kâfi gelirdi. Allah için canını vermesinden daha faziletli bir şey biliyor musun?" buyurdu Müslim, Ebû'l-Huseyn b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (ö. 261/874), el-Cami'u's-Sahîh (thk. M. Fuad Abdülbâkî) Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981, Hudûd 28; İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd (ö. 273/886), es-Sünen (ofset baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, "Diyât", 36; Malik b. Enes, Ebû Abdillâh el-Eshabî (ö.179/795) el-Muvatta (ofset baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, "Hudûd", 11).

"Maiz bin Malik Resulullah'a gelerek bir defa (zina) itirafında bulundu. Ben de Resulullah'ın yanında idim. Allah Resulü onu geri çevirdi. Sonra tekrar gelerek onun yanında ikinci defa itirafta bulundu. Allah Resulü onu yine geri çevirdi. Sonra gelerek onun yanında üçüncü defa itirafta bulundu. Allah Resulü kendisini yine geri çevirdi. Bunun üzerine ben ona: "Eğer dördüncü defa da itiraf edersen Resulullah seni recm eder dedim. O dördüncü defa da itirafta bulundu. Resulullah ona sordu: "Onunla yattın mı?" Maiz: "Evet" dedi. Resulullah: "Tenini tenine dokundurdu mu?" Maiz: "Evet" Resulullah: "Onunla cinsi münasebette bulundun mu?" Maiz: "Evet Resulullah: "Zina nedir bilir misin?" Maiz: "Evet bir adamın kansına helal olarak yapmış ben ona haram olarak yaptım." dedi. Resulullah; "Bu sözle ne demek istiyorsun?" Maiz: Beni temizle Ya Resulullah!" dedi. Allah Resulü Maiz'in recmini emretti ve recm edildi. Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (ö. 256/869), el-Câmi'u's-Sahîh, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1991, "Ahkâm", 21, "Hudûd", 28; Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî (ö. 275 /888), es-Sünen (ofset baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1991, "Hudûd", 27; Dârimî, Ebû Muhammed Abdillâh b. Abdirrahmân (ö. 255 /868), es-Sünen (ofset baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, "Hudûd", 12.

Ubâde b. Sâmî (r.a) rivâyet ediyor: "Resûlullah (a.s.)'a bir vahiy geldiği zaman, vahiy sebebiyle onu bir hüzün ve keder alır, yüzünün rengi giderdi. Yine bir gün Cenab-ı Hakk vahiy indirmişti ki aynı hal onu sardı. Keder hali açılınca: "(Zina haddiyle ilgili hükmü) benden alın. Allah onlar hakkında yol kıldı (yani çok açık şekilde had beyan etti): Bekâr bekârla zina yapmışsa cezası yüz sopa ve bir yıl sürgündür. Dul dulla zina yaparsa yüz sopa ve recm'dir. "Müslim, "Hudûd", 13, 1690 H.; Ebû Dâvûd, "Hudûd" 23, 4415; Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (ö. 279/892), es-Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, "Hudûd", 8, 1434.

İbnu Abbâs (r.a.) rivâyet ediyor: "Resûlullah (a.s.) buyurdu ki: "Kimin Lût kavminin sapık işini yaptığını görürseniz, fâili de mef'ûlü de öldürün. Ebû Dâvûd, Hudûd 29, (Tirmizî, Ebû Hüreyre'nin de böyle bir rivâyette bulunduğunu belirtir). Tirmizî, "Hudûd", 24.

Ebû Hüreyre ve Zeyd İbnu Hâlid el-Cühenî (r.a.) rivâyet ediyorlar "Bir bedevî, Hz. Peygamber (s.a.s.)'e gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü, Allah aşkına, hakkımda Allah'ın kitabıyla hükmet!" diye yemin verdi. Bundan daha fakih olan bir diğeri de: "Evet aramızda Kitabullah'la hükmet, bana da izin ver!" talebinde bulundu. Peygamber (s.a.s.): "Meramını söyle! (seni dinliyorum)" dedi. Adam: "Oğlum bunun yanında işçi idi. Kansıyla zinâ yaptı. Bana, "Oğlum için recm gerekir" dediler. Ben de hemen oğlum namına yüz koyunla bir cariyeyi fidye verdim. Sonra bir de ilim adamlarına sordum. Bana: "Oğluna yüz değnek ve bir yıl sürgün cezası gerekir; bu adamın kansına da recm cezası icabeder" dediler" dedi. Resûlullah (s.a.s.): "Ruhumu kudret elinde tutan Zât'a yemin olsun ikinzin arasını Kitabullah uygun şekilde hükme bağlayacağım: Cariye ve koyunlar sana geri verilecek. Oğluna yüz sopa ve bir yıl sürgün tatbik edilecek" buyurdu. Sonra, Eslemli bir adama seslendi: "Ey Üneys! bu zâtın hanımına git, eğer zinâyı itiraf ederse onu recmet gel!" Üneys, kadına vardı. O suçunu itiraf etti. Resûlullah (s.a.s.) emretti, kadın recmedildi. Buhârî, "Muhâribin", 30, 32, 34, 38, 46, "Vekâlet", 13, "Şehâdât", 8, "Sulh", 5, "Şurût", 9, "Eymân", 3, "Ahkâm", 39, "Haberu'l-Vâhid", 1, "İtisâm", 2; Müslim, "Hudûd", 25; Mâlik, "Hudûd", 6; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 25, (445); Nesâî, Ebû Abdirrahman b. Şuayb (ö. 303/915), es-Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1991, "Kudât", 21, (8, 240, 241); İbnu Mâce, "Hudûd", 7, (2549).

1568 - Vâil İbnu Hucr İbni Rebia (r.a.) rivâyet ediyor; "Resûlullah (s.a.s.)'ın sağlığında, namaz kılmak maksadıyla bir kadın evinden çıkmıştı. Yolda ona bir erkek rastladı. Kadına çullanıp ihtiyacını giderdi. Kadın bağırdı, adam ise kaçıp gitti. (Çılgılığı üzerine) kadına bir erkek uğramıştı. Ona başından geçeni anlatıp, bir adam bana böyle böyle yaptı dedi. Sonra, bir grup muhacire rastladı, başından geçeni onlara

rimelerde öngörülen cezalar ile bu rivâyetlerde yer alan cezalara hükmetme sebeplerinde ve şartlarında bazı farklılıklar olmalıdır.

Bazı rivayetlerde ise Hz. Peygamber'in bu cezayı kendisine müracat eden Yahûdilere de Tevrât'ın bir hükmü olarak uyguladığı ifade edilmektedir.⁹ Özellikle Hz.

→

da anlatıp: "Bir adam bana böyle yaptı!" dedi. Hep beraber yürüyüp, kadının kendisine tecavüz ettiği kimseyi yakalayıp kadına getirdiler. Kadın: "- Evet bu odur?" dedi. Sonra adamı Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yanına götürdüler. Resûlullah adamın recmedilmesini emrettiği sırada, kadına tecavüz etmiş olan kimse kalkıp: "- Ey Allah'ın Resûlü, suçlu benim!" diye itirafta bulundu. Resûlullah (s.a.s.) kadına: "Git. Allah günahlarını affetti" dedi. Zan altında kalmış olan kimseye de güzel sözler söyleyip (gönlünü aldı). Mütecevazın recmedilmesini emretti ve recmedildi. Sonra Resûlullah şunu söyledi: " Bu adam öyle bir tevbe ile tevbe etti ki, böyle bir tevbeyi Medine ahalisi yapsaydı kabul edilirdi." Tirmizî, şu ziyadede bulunmuştur: "Vâil (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kadına mehir takdir edip etmediğini zikretmedi." Tirmizî, "Hudûd", 22; Ebû Dâvud, "Hudûd", 7.

Hz. Câbir (r.a.) rivayet ediyor: "Resûlullah (s.a.s.) zinâ yapmış olan bir kimse için celde ile hadd tatbik edilmesini emretti. Sonra, onun muhsan olduğu bildirildi. Bu sefer recmedilmesini emretti ve recmedildi." Ebû Dâvud, "Hudûd", 24.

Ebû İshâk eş-Şeybânî (rahimehullâh) rivayet ediyor: "İbnu Ebi Evfâ (r.a.)'ya: "- Resûlullah (s.a.s.) hiç recm tatbik etti mi?" diye sordum. Bana: "Evet!" cevabını verdi. Ben tekrar: "- Nür süresinin nüzülünden önce mi, sonra mı?" diye sordum. "Bilmiyorum!" dedi. Buhârî, "Hudûd", 21, 37; Müslim, "Hudûd", 29.

⁹ Hz. Berâ (r.a.) rivayet ediyor: "Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yanına yürür kömürle karartılmış ve dayak atılmış bir Yahudi getirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) Yahudileri çağırarak: "Kitabınızda zina haddini (cezasını) böyle mi buluyorsunuz?" diye sordu. "Evet" dediler. Sonra Hz. Peygamber (s.a.s.) onların alilerinden birini çağırdı ve "Musa'ya, Tevrat'ı indiren Allah aşkına soruyorum, zina edenin haddini kitabınızda böyle mi buluyorsunuz?" dedi. Alim: "-Hayır! Eğer bana böyle yemin vererek sormasa idin sana haber vermezdim. Kitapta recm buluyoruz. Fakat, zina vak'aları eşrafımız arasında çoğaldı. Artık şerefli birini bu suçla yakalarsak onu bırakır olduk. Ancak biçare birisini yakalarsak ona haddi tatbik ediyoruz. Kendi aramızda şöyle dedik: "Gelin aramızda öyle bir ceza şeklinde anlaşalım ki o, eşraftan olsun, halktan olsun herkese tatbik edilsin. Sonunda recm yerine suratın kömürle boyanıp dayak atılmasında ittifak ettik." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.): "Allahım, onların öldürdüğü emr-i şerifini ilk ihyâ edip diriltlen ben olayım" dedi ve had cezasının tatbikini emretti, zâni hemen recmedildi. Bunun üzerine şu âyet indi: "Ey Peygamber! Kalbleri inanmamışken ağızlarıyla "inandık diyenler, Yahudilerden yalana kulak verenler ve başka bir topluluk hesabına casusluk edenlerden inkara koşanlar seni üzmesin. Sözleri asıl yerlerinden değiştirirler de "Böyle bir (fetva) size verilirse alın, verilmezse kaçının" derler..." (Maide 5/41). Az sonra Allah Teâlâ şu ayeti indirdi: "Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar kâfirlerdir..." "Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler işte onlar zâlimlerdir..." "...Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar fâsıklardır!" (Maide 5/44, 45, 47). Bu ayetlerin hepsi kâfirler hakkında nazil olmuştur." Müslim, "Hudûd", 28; Ebû Dâvud, "Hudûd", 26.

İbnu Ömer (r.a.) rivayet ediyor: "Yahudiler, Resûlullah (s.a.s.)'a gelip, kendilerinden bir erkekle kadının zinâ yaptığını söylediler. Resûlullah (s.a.s.) onlara: "Recm hakkında Tevrat'ta ne buluyorsunuz?" diye sordu. Onlar: "- Teşhir edip rezil ederiz ve dayak atarız" dediler. Abdullah b. Selâm (r.a.): "- Yalan söylüyorsunuz. Zinânın Tevrat'taki cezası recmdir" dedi. Hemen Tevrat'ı getirip açtılar. İçlerinden (Abdullah b. Surya adında) biri elini recm âyetinin üzerine koydu. Sonra, âyetten önceki kısımlardan okumaya başlayıp (kapadığı kısmı atlayarak arka kısmını okumaya devam etti. Abdullah b. Selâm (r.a.) müdahale edip: "- Kaldır elini!" dedi. Adam elini çektii, tam orada recm âyeti mevcuttu idi. Bunun üzerine: "- Ey Muhammed, Abdullah doğru söyledi. Tevrat'ta recm âyeti mevcuttur!" dediler. Resûlullah (s.a.s.) derhal o iki zâninin recmedilmesini emretti ve recmedildiler." İbnu Ömer (r.a.) der ki: "Erkeğin, atılan taşlara karşı korumak için, kadının üzerine eğildiğini gördüm." Buhârî, "Hudûd", 37, 24, "Cenâiz", 61, "Menâkıb", 26, "Tefsir/Âl-i İmrân", 6, "İtisâm", 16, "Tevhîd", 51; Müslim, "Hudûd", 26, (1699); Malik, "Hudûd", 1., (2, 819); Tirmizî, "Hudûd", 10; Ebû Dâvud, "Hudûd", 26.

Hz. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: "Yahudilerden bir kadınla bir erkek zinâ yaptılar. Birbirlerine: "Bizi şu peygambere götürün. Çünkü bir kısım hafifletmeler getiren bir peygamberdir. Bize recm dışında fetvâlar verirse kabul eder, Allah indinde O'nun hükmünü kendimize deli kılarız ve: "Peygamberlerinden bir peygamberin bize verdiği fetvâlar (la amel ettik, hevâmıza uymadık) deriz" dediler. Mescidde ashabıyla birlikte oturmakta olan Hz. Peygamber (s.a.s.)'e gelerek: "- Ey Ebû'l-Kasım, zinâ yapan kadın ve

→

Peygamberin evli müslümanlardan bu suçu işleyenlere recm tatbik ettiğine dair rivayetleri dikkate alarak Sünnî fıkıh ekollerindeki müctehidlerin hepsi bu cezanın şer'î ve gerekli bir ceza olduğu hususunda icmâ' etmişlerdir. Hariciler, Mutezile'den Nazzâm(ö.231/845) ve Şiâ'dan bir kısım hukukçunun bu cezayı şer'î bir ceza görmediklerine ilişkin bazı kaynaklarda bilgiler bulunmaktadır.¹⁰

Bundan da öte, yine bu kaynaklardan bazılarında, bu ayetlerden sonra Nûr sûresinde evliler hakkında bir recm âyeti geldiği, önceki (celdeyi emreden) vahyin bekâr (zâni) hakkında olduğu sonra bu recm âyetinin tilâvetten kaldırıldığı fakat hükmünün bâki kaldığı gibi birtakım bize göre kabulü imkansız rivayetler de yer almaktadır.¹¹

Şimdi herhangi bir önyargı ve taasuba düşmeden, recm cezasına ilişkin kendi vardığımız neticeyi ortaya koymak istiyoruz. Burada kaydettiğimiz hususların bir kısmı daha önce bu mesele ile ilgili yapılan tartışmalarda dile getirilmiştir. Ama bizim çoğu farklı argüman ve değerlendirmelerimiz okuyucunun takdirine sunulacaktır.

Yukarıda zinâ suçu ile ilgili ayet-i kerimeler arasında kaydetmiş olmamıza rağmen buraya kadar değerlendirmesini yapmadığımız, Nur sûresinin 3. ayetini yine hatırlatacak olursak: *"Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadın da ancak zinâ eden veya putperest bir erkekle evlenebilir. Bu müminlere yasak edilmiştir."* buyruluyor. Recmle öldürülen kimse evlenemeyece-

→

erkek hakkında kanaatin nedir?" dediler. O, onlara tek kelime söylemeden Beyt-i Midrâslarına geldi. Kapıda durarak: "-Hz. Musa (aleyhisselâm)'ya kitabı indiren Allah aşkına söyleyin, muhsan olan birisi zina yapacak olursa bunun Tevrat'taki hükmü nedir?" diye sordu. "- Yüzü siyaha boyanır, eşek üzerine ters bindirilip ve dayak atılır."-Hadiste geçen tecbiye: Zânileri, enseleri birbirine bakacak şekilde bir eşeğe bindirilip, bu halde sokaklarda dolaştırılmasıdır- Râvi devamla der ki: "Yahudilerden bir genç (bu cevaba katılmıyap) susmuştu. Resûlullah (s.a.v.) onun suskunluğunu görünce sualinde ısrar etti. Bunun üzerine genç: "Madem ki sen bize Allah'ın adına yemin veriyorsun (gerçeği söyleyeceğim): "Biz Tevrat'ta recm emrini görüyoruz" dedi. Resûlullah (s.a.v.): "- Allah'ın emrini hafifletmeniz başlangıcı nasıl oldu?" diye sordu. (Genç) şu cevabı verdi: "- Krallarımızdan birinin bir yakın akrabası zinâ yaptı. Kralımız, recmi ona tatbik etmedi. Sonra halka mensup bir aileden bir erkek zinâ yaptı. Bunu recmetmek istedi. Ancak adamın kavmi buna mani olup: "- Sen yakınını getirip recmetmedikçe biz de adamımızın recmedilmesine müsaade etmeyeceğiz!" dediler. Bunun üzerine, aralarında şimdiki cezayı vermek üzere anlaşılıp sulh yaptılar. (Bu açıklama üzerine) Resûlullah (s.a.s.): "- Ben Tevrat'taki âyetle hükmediyorum!" dedi ve onların recmedilmelerini emretti ve recmedildiler. Zühri (rahimehullah) der ki: "Bana ulaştığına göre şu âyet bunlar hakkında nazil olmuştur: "Şüphesiz ki Tevrat'ı biz indirdik.Ki onda bir hidâyet, bir nur vardır. Kendisini (Allah'a) teslim etmiş olan (İsrail) peygamberleri, Yahudilere ait (dâvalarda) onunla hükmederlerdi..." (Maide 5/44). Resûlullah (s.a.s.) onlardan biri idi." Ebû Dâvud, "Hudûd", 26.

¹⁰ Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (ö.1255/1839,) Neylu'l-Evtâr min Ehâdisi Seyyidi'l-Ahbâr Şerhu Müntekâ'l-Ahbâr, Dâru Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, ty, VII, 90-9.1

¹¹ İbnu Abbâs rivâyet ediyor: "Hz. Ömer (radiyallahu anh)'i hutbe verirken dinledim. Şöyle demişti:"Allah Teâla hazretleri Muhammed (s.a.s.)'i hak (din ile) gönderdi ve O'na Kitab'ı indirdi. Bu indirilenler arasında recm âyeti de vardı. Biz bu âyeti okuduk ve ezberledik. Ayrıca, Resûlullah (s.a.s.) zinâ yapana recm cezasını tatbik etti, ondan sonra da biz tatbik ettik. Benim endişem şudur: Aradan uzun zaman geçince, bazıları çıkıp: "Biz Kitabullah'da recm cezasını görmüyoruz (deyip inkâra sapabilecek ve) Allah'ın kitabında indirdiği bir farzı terk ederek dalâlete düşebilecektir. Bilesiniz, recm, kadın ve erkekten muhsan olanların zinâları, -delil veya hamilelik veya itiraf yoluyla- süb-t bulunduğu takdirde, onlara tatbik edilmesi gereken Kitabullah'da mevcut bir haddir. Allah'a kasmemle söylüyorum, eğer insanlar: "Ömer Allah Teâla'nın kitabına ilâvede bulundu"demeyecek olsalar, recm âyetini (Kitabullah'a) yazardım." Buhârî, "Hudûd", 31, 30, "Mezâlim", 19, "Menâkibu'l-Ensâr", 46, "Megâzi", 21, "Tisâm", 16; Müslim, "Hudûd", 15, (1691); Malik, "Hudûd", 8, 10, (823, 824);Tirmizî, "Hudûd", 7, (1431); Ebu Dâvud, "Hudûd", 23, (4418).

ğine göre recm hükmü bu ayet-i kerime ile mutabık değildir. Gerçi burada hemen bu hükmün de celde cezası gibi sadece bekarlara ilişkin olduğu itirazı akla gelebilir. Fakat bilindiği gibi İslâm'da teaddud-u zevcât caizdir. Zina konusunda Kur'ân-ı Kerim'de geçen bütün hükümleri bekarlara tahsis etmek, evlilerle ilgili hükümleri sadece sünnete bırakmak şahsen bizce kabulü kabil olmayan garip bir durumdur. Yani bu konuda Kur'ân-ı Kerim'in muhatabı sadece bekarlar, "sünnetin" muhatabı ise sadece evliler mi olmuş oluyor?! Recm gibi, celde cezasına göre kıyaslanmayacak derecede ağır ve önemli bir cezayı Kur'ân-ı Kerim'de öngörmekten/ vaz' etmekten—haşa- Allâh'ı menedecek bir güç mü vardır? Kur'ân-ı Kerim'de daha başka suçlar için öngörülmüş, suçun şiddet ve ağırlığıyla orantılı şiddet içeren kısâs cezası, el kesme cezası gibi korkutucu müeyyideleri vardır. Elbette zinâ suçu da toplumda onarılamayacak hasarlar ortaya çıkaran ağır bir suçtur. Ama suç ne kadar büyük olursa olsun hayvana bile reva görülmeyecek bir öldürme şeklinin insan için şer'î bir ceza olarak Kur'ân-ı Kerim'de sözkonusu olmamasına rağmen mütevâtir olmayan bazı meşhur rivâyetlere dayanarak İslâm'a mâl etmek, Müslümanlar dışındaki insanların bu dinin ismini duyunca, sadece korkup ürpermesine yol açmaktadır. Bu suçun karşılığı olarak normal bir öldürme cezası sözkonusu olsaydı, kanaatimizce bu meseledeki rivâyetlere bu derecede şüpheli ve ihtiyatlı yaklaşılmazdı. Bu ifademiz üzerine bazılarının —şari ne ceza verileceğini size mi soracaktı?- diyeceklerini düşünüyoruz. Biz de diyoruz ki, "Şari" böyle bir ceza vaz' etmiş olsaydı bu ceza da gerek subût gerekse delâlet bakımından ötekiler kadar sarih olurdu.

Kaldı ki, kısâs ve el kesme gibi yine çok ağır cezalar öngörülen suçların sanıklarının şahsî durumları, hiçbir zaman cezayı bu derece değiştirmemektedir. Yani suçlu bekâr ise değnek vurma cezası, ama evli ise öldürünceye kadar taşlama cezası... Bunlar birbiriyle kıyaslanamayacak kadar birbirinden farklı cezalardır. Ağırlaştırıcı sebep sözkonusu olabilir ama ceza adaleti bakımından aynı suça bu kadar keyfiyeti farklı cezalar verilmiş olması bu konudaki rivayetleri bunu bir had cezası olarak düşünmemize engel olmaktadır. Bu bir ceza ehliyeti meselesi değildir. Yani evli veya bekar olmak ceza ehliyetini değiştirmez. Ceza ehliyeti bulug ve akilla ilgili bir neticedir. Ancak evlinin zinâsı bekarın zinâsına göre ağırlaştırıcı neden olabilir. Nikah ve nesep elbette İslâm hukukunda çok önemli kavramlardır. Bunların korunması lazımdır. Fakat burada garip olan şudur. Zina vakıası bunu dört şahidin görmesine bağlı bir hadise değildir. Bir kişi de görse hatta kimse görmese bile bu fiil gerçekleşmişse zina vardır. Demek ki burada bu derece ağır bir ceza ile cezalandırılan suç mutlak zinâ eylemi değil, dört kişinin apaçık görebileceği bir alenilik kazanan, neticesinde nesebi meçhul bir çocuğa hamile kalınan veya itiraf edilen zinâdır. O halde cezalandırılan mutlak zinâ değil, bunun bir bakıma aleni yapılması, hamile kalınması veya işlenen suçun itiraf edilmesidir. Kaldı ki bugün tıbbî tekniklerle itham edilen şahısların bu suçun işleyip işlemedikle ispat edilebilir. Ama rivayetlerin aradığı şartlar gerçekleşmediği için bunlara ceza verilemez.

Ayrıca yukarıda kaydettiğimiz "Sizlerden fuhşu irtikab edenlerin her ikisini de (kınayarak) eziyete koşun. Eğer tevbe edip (nefislerini) islah ederlerse artık onlara (eziyetten) vazgeçin. Çünkü Allah tevbeleri çok kabul eden, en çok esirgeyendir" (Nisa/ 16) ayet-i kerimesinden, tevbe ve islâh ile bu suçun cezasının sürekli olmasından kurtulmanın mümkün olduğunu anlıyoruz. Yani buna göre suç oluşmuştur ve ceza tayin olunmuştur. Fakat tevbe ve islah halinde öngörülen bu mütemâdi ceza sürekli olmaktan çıkarılabilir. Bu hususun Kur'ân-ı Kerim'in nuzûlünde bir tedric usûlü olduğu da iddia edilemez Zira nuzul sürecinde kısâs ve el kesme gibi recme

göre daha hafif cezaların sebebi olabilecek kasden öldürme-yaralamalarda ve hırsızlık suçlarında hiçbir zaman böyle bir tedric sözkonusu olmamıştır. Yani sözgelimi haksızlıkla kasten adam öldürene veya hırsızlık eden bir kimseye ilişkin Kur'ân-ı Kerim'deki bildiğimiz kısâs ve el kesme hükümlerinden önce, daha hafif cezalar öngörülmüş değildir. Böyle bir katil ve hırsız da tevbe edebilir ama neticesi ancak ahirete müteallık olarak umulur. Kaldı ki recm kısâsa nazaran bize göre çok daha ağır bir cezadır. Recmde adeta işkence ile öldürme vardır.

Yine bu konuda az önce temas ettiğimiz -recm âyetinin tilâvetten kaldırıldığı fakat hükmünün bâki kaldığı- hususu, akıldan geçirilmesi dahi son derece tehlikeli ve gayr-ı makbul bir farazyedir. Bunu kabul etmek başka iddialara emsal teşkil eder ve İslâm'a yapılacak benzeri görülmemiş bir kötülük olur. Bunun gibi siyâsete ilişkin şu konuda da âyetler var idi ama elimizdeki Kur'ân-ı Kerim'de bunlara yer verilmedi diyenler çıkabilir ve buna ilişkin bazı eserlerde yer alan mesnetsiz rivâyetleri de delil gösterebilir. Buna itiraz edilmesi halinde de önceki meseleyi emsal gösterir. Ne bu iddianın ne de önceki iddianın İslâm'a ve onun ana kaynağı Kur'ân-ı Kerimle ilgisi olamaz.

Bu meselede Kur'ân-ı Kerim'in recm cezasına mutâbık mı, muvâfık mı yoksa muâırız mı olduğunu tespit için muhsanât kelimesi çok büyük önem arz etmektedir. Zira geçtiği âyetlerdeki siyâk ve sibâka göre bu kelimenin anlamı farklılıklar arz etmektedir. Kelimenin fiil vezni olan "أحصن - إحصان" vezni, *iman etme-islama girme, hür olma veya hürriyete kavuşma, evlenme ve iffetli olma* gibi anlamlara gelmektedir. Bu anlamlardan hareketle de muhsanât kelimesi, mümine, hür veya hürriyetine kavuşmuş kadın, evli kadın, veya iffetli namuslu kadın anlamlarına gelmektedir.¹² Mesela, "*vellezîne yermûne'l-muhsanât*" (Nûr, 24/4) ve "*innellezîne yermûne'l-muhsanât*" şeklinde başlayan (Nûr, 24/233) âyet-i kerimelerde bu kelimenin bekar veya evli iffetli namuslu kadınlar anlamına geldiği açıktır. Burada sadece evli mümine kadın kastedilmiş olamaz. Çünkü bekar olan kadınların da şeref ve haysiyetinin korunması tabiidir. Aksi halde bekar kadınlara iftira atmak serbestmiş gibi hukuka aykırı bir durum ortaya çıkar.

Aynı âyet-i kerimede bile bu kelimenin farklı anlamlarda kullanıldığını tespit edebiliyoruz. Burada recm cezasını Kur'ân-ı Kerim açısından değerlendirebilmek için özellikle Nisâ 4/25 âyet-i kerimesi çok büyük önem taşımaktadır. Zirâ bu âyette geçen müteaddit *muhsan* ve kök kelime *ihsan* lafızlarının anlamları yerinde tespit edilirse bize göre mesele büyük ölçüde halledilmiş olmaktadır. Âyet-i kerime meallerde yer aldığı şekliyle şöyledir.

"Sizden her kim hür mümin kadınları (el-Muhsanâtu'l-Mü'minât) nikah edecek bir zenginliğe gücü yetmiyorsa, ona da ellerinizin altındaki mü'min cariyelerinizden efendilerinin rızası ile nikahlayabilir. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Siz birbirinizdensiniz. O halde efendilerinin izni ile ve mehirlerini örfe göre vermek suretiyle cariyelerden iffetli olan (muhsanât) zina etmeyen, dost da edinmeyenlerle evlenin. Evlendikten sonra (فإذا أحسن) bir fuhuş yaparlarsa, o vakit (evli) hür kadınlar (المحصنات) hakkında gerekli bulunan cezanın yarısı kendilerine lazım gelir. Bu hükümler, içinizden günah işlemekten korkanlardır. Sabretmeniz ise, sizin için daha hayırlıdır. Allah Gafûrdur, Rahimdir (çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir)."

¹² Ragıb el-İsfehânî, Ebû'l-Kâsım-ı'l-Huseyn b. Muhammed (ö.502/1108), *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'ân*, Tah. M. Seyyid Keybelânî, Beyrût, ty. 121; Bu kelimenin fıkıh literatüründeki çeşitli anlamları hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. Dağcı Şâmil, "İhsân", DİA, XXI, 546 v.d.

Bu ayet-i kerimede ilk geçen "muhsânât" keimesinin "hür kadın" anlamında olduğu açıktır. Çünkü -eğer böylesiyle evlenmeye imkan bulamazsanız ellerinizin altındaki cariyelerle evlenin!- buyrularak birbirinden farklı iki ayrı statü belirtilmiştir.

Daha sonraki muhsânât lafzı ise iffetli kadın anlamındadır. Efendilerin izniyle denildiğine göre "hür olma" vasfı kastedilmiş olamaz.

Ayetin devamında cariyeler için yine bu kelimenin fiil şekli olan *fe izâ uhsinne*- ifadesi geçmektedir ki bu da "evlendirildikleri vakit..." anlamına geldiği yine ayetin siyak ve sibâkından anlaşılmaktadır. "İman ettikleri vakit" anlamına gelemez zaten mümine olan cariyelerden sözedilmektedir.

Bize göre bu Nisâ 25. ayet-i keime içinde hemen bundan sonra gelen *el-muhsânât* kelimesine verilecek anlam yukarıdaki sorunun cevabının verilmesinde kırılma noktasını oluşturmaktadır. Zira burada, evlendirildiği vakit zina eden cariyelerin cezasının, bu "muhsânâtın" önceden belli cezasının yarısı kadar olacağına işâret edilmiştir. Peki bu "muhsânât" yukarıdaki anlamlardan hangisini karşılamaktadır?... Burada bir ceza öngörüldüğüne göre iffetli kadın anlamında olamaz. Mümine hür kadının kastedildiğinde de şüphe yoktur. Çünkü onun cezası farklı bir statü olan cariyenin cezasına mihenk olmuştur. Fakat buradaki hür kadın evli mi yoksa bekar hür kadın mıdır? Eğer evli hür kadın dersek, Kur'ân-ı Kerim recm cezasına muarızdır, yani Kur'ân-ı Kerim bu cezaya itiraz etmiş olmaktadır ve dolayısıyla bu konudaki meşhur rivâyetlerle çelişmektedir. Zira Hadis Mecmularında geçen rivayetlere göre evli hür kadının cezası recm yani bir biçimde öldürmedir. Kur'ân-ı Kerim bunu tekzip etmiş olmaktadır. "Ölümün yarısı" diye bir şey söz konusu olamaz. O halde kastedilen yüz celdenin yarısıdır.

Ama bu muhsânât'ın anlamı "bekar hür kadınlar" denirse, bu tercih recmle ilgili rivâyetlere aykırı düşmeyecek, dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim bu rivâyetlere muâriz olmayacaktır. Ama böyle bir tercihte bulunabilmek için muhsânât kelimesin "*mevlâ*" kelimesi "*kurû*" gibi birbirine zıt anlamlar ifade eden türden "*müşterek*" bir kelime olması gerekir. Bilindiği gibi mevlâ kelimesi hem efendi hem köle, kurû kelimesi hem hayız hem de temizlik anlamlarına gelmektedir. Halbuki muhsan kelimesi hem evli hem bekar anlamına gelmez. Buradaki muhsânât kelimesiyle vurgulanan husus kadınların bekarlığı değil, iffetlilik ve bu açıdan erkekler tarafından evlenmek için ideal telakki edilen kadın olmaktır. Zaten fıkıh usûlünde de asl olan lafzın müşterek olmamasıdır. Böyle bir ihtimal varsa bile müşterek olmama ihtimâli tercih edilir.¹³ Bu açılardan buradaki bu lafzın "bekâr hür kadın" anlamına gelmesi mümkün görünmemektedir.

Diğer taraftan evli bir cariyenin cezasının bekar bir kadın yerine evli hür bir kadınla karşılaştırılarak belirlenmesi ayetin zahirine daha uygundur. İki farklı statüdeki şahsın ortak özelliklerine göre karşılaştırılmış olması mantıkî olarak daha tutarlıdır. Diğer bir ifadeyle evli ve cariyeye bir kadının cezasının, hem hür hem de bekar bir kadının cezasının esas alınarak belirlendiğinin ileri sürülmesi, daha uzak bir ihtimaldir. Gerçi bu ayetin en başında geçen *muhsânât* keimesi "*bekar hür kadın*" anlamındadır, ama burada da aynı şekilde vurgulanan ve asıl kastedilen bu kadının bekarlık niteliği değil, hürriyet niteliğidir. Yukarıda da işâret ettiğimiz gibi -eğer böylesiyle yani hür kadınlarla evlenmeye imkan bulamazsanız ellerinizin altındaki cariyelerle evlenin!- buyrulmuştur. Burada inkar edemeyeceğimiz bekarlık vasfı ise kasıt değil

¹³ Zekiyuddin Şaban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l-Fıkıh)* Notlar Ekleyerek Terceme İbrahim Kâfi Dönmez, Ankara, 1996, 361.

sonuçtur. Çünkü evli bir kadınla evlenmeye imkan bulamamaktan söz edilemez. Lafızdaki kasıt kadının hür olma vasfıdır. Zaten bir önceki ayet-i kerimede (... والمحصات وامن النساء الا ما ملكت Nisâ 4/24 bu kelime "evli hür kadın" anlamında kullanılmıştır. Bu ayet-i kerimede de bir önceki ayette Nisâ 4/23 başlanılan evlenilmesi haram olan kimselerin (muherremât) sayılmasına devam edilmektedir. Buradaki haram olma sebebi kadınların evliliğidir.

Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'de birbirine çok yakın yerlerde bu kelime hem *evli hür kadın* hem de *hür kadın* anlamında kullanılmıştır. Nisâ 4/25 de geçen ikinci muhsânât kelimesi "evli hür kadın" anlamında olması halin icâbına daha elverişlidir. Zira cariye'nin de evlendirilerek muhsan hale gelmesi vurgulanmaktadır.

Diğer taraftan İslâm hukukunda köle-cariye ile hür olan kimselerin cezâ ve diyetleri diğerinin yarısı kadardır. Meselâ kölenin diyeti hür kimsenin diyetinin yarısıdır. Yine kölelerin cezası da hür kimselerin cezasının yarısıdır. Meselâ kazf haddi hür kimseler için 80 değnek¹⁴, köleler için bunun yarısı olan 40 değnektir.¹⁵Burada eğer muhsânât kelimesini "bekar hür kadın" olarak anlarsak bu denge bozulmuş olmaktadır. Cariye ve aynı zamanda evli olan bir kadının, hem hür hem de bekar olan bir kadın dikkate alınarak cezasının belirlenmesi de bu genel kurala ters düşmektedir.

Yukarıda kaydettiğimiz ilgili ayeti kerimelerdeki sarahate rağmen Sünnette mevcut olduğu iddia edilen tatbikata bağlı kalarak İslâm'da recm cezasının hadd cezası mahiyetinde olduğunu ileri sürmek, Kitap, Sünnet, şeklindeki deliller hiyerarşinde yer değiştirmeyi dolayısıyla Sünneti Kitâb'a tercih etmek anlamına gelir. Bunun ise kabulü mümkün değildir. Kaldı ki bu konuda Sünnet olarak nakledilen haberler mütevâtir olmadığı gibi bütünlük arzeden bir mahiyette de değildir.

Gerçi fıkıh usulü kitaplarında Kur'an-ı Kerim'de geçen umumi bir hükmün, haber-i vahid dışında gerek meşhur, gerek mütevatir mahiyette sünnetten bir delil ile tahsis edilebileceğine dair hemen hemen görüş birliği vardır. Haber-i vahid ile bu tahsisin yapılamayacağını özellikle Hanefiler vurgulamıştır.

Fakat burada bu bağlamda sünnetin Kitâbı tahsis ettiğinin iddia edilmesi bize göre mümkün değildir. Bunun söylenebilmesi için umûmî ifâdenin tahsise elverişli olması ve yine bunun tahsis edecek olan (muhsâsıs) ifade ile de çelişmemesi lazımdır. Bu meselede Kitâb'ta yer almış olan umûmî ifade, mevcut olduğu haliyle anlaşıldığı takdirde de gayet normal ve Kitâb'ın bu alandaki diğer hükümleriyle çelişmeyen, başka bir tefsire ihtiyaç duyulmayan niteliktedir. Sünnet olduğu iddia edilen ve teknik bakımdan meşhûr sayılan bu alandaki haberleri burada muhsâsıs (tahsis edici) olarak devreye sokamayız. Böyle yapmaya kalkarsak, bu rivâyetlerdeki tamamen farklı ve çelişkili hükümler yanında ve az önce sözünü ettiğimiz elverişlilik keyfiyetinin mevcut olmamasından dolayı bir tahsisten değil, bize göre bir tefsir usulü terimi olarak nesihten, yahut bir hukuk terimi olarak burada şer'an caiz olmayan bir ilgâdan söz edebiliriz. Çünkü sarîh bir Kur'an hükmünün şeklen mütevâtir olduğu bile iddia edilse Sünnet kabilinden bir rivâyetle ilgâ edilmesi mümkün ve caiz değildir.

Bu noktada her ne kadar Kurtûbî (ö.671/1273) gibi eski müfessirler, bizim yukarıda "evli hür kadınlar" şeklinde terceme ettiğimiz Nisâ suresini 4/25. ayetindeki *el-muhsanât* kelimesini recmle ilgili rivayetlerin etkisinde kalarak sadece "*bekar hür kadınlar*" şeklinde tefsir etmişler ise de¹⁶, Türkçe meâlini yazanların hemen hepsi, bu

¹⁴ Nur, 24/4

¹⁵ Mavsûfî, el-İhtiyâr li Talîlî'l-Muhtâr, 619

¹⁶ Kurtûbî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (ö. 671/1273), *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kurân*, Beyrût, 1988, V, 96.

kelimeye sadece "hür kadın" olarak anlam vermişlerdir.¹⁷ Mütercimlerin bu kelimenin anlamı hakkındaki tercihleri, daha önce açıkladığımız sebeplerle recim hakkındaki görüşünü de bu vesileyle doğrudan yansıtmış olmaktadır. Kurtûbî gibi "bekar hür kadın" diyenler recmi bir had cezası olarak kabul etmekte, sadece "hür kadın" diyenler bu konuda sessiz kalmayı ve tercihte bulunmamayı yeğlemektedirler. Bazı âlimler ise bu kelimeyi özellikle "evli hür kadınlar" diye tefsir etmektedirler. Bize göre de bunun tersini zorlayan her türlü yorum Kur'ânın mübîn yani açık ve açıklanmış olma keyfiyetine mutabık olmayan bir yaklaşımdır. Nitekim son asrın çok önemli Kur'ân alimi Muhammed Esed (ö1992) ise kendi meâlinde ayet-i kerimde geçen bu lafzı bize göre de olması gereken gibi, saraheten "evli hür kadınlar" şeklinde terceme etmiştir.

Ayet-i kerime bu şekilde anlaşılınca, evli hür kadınların cezasını da Nûr sûresi 24/2 de belirlenen yüz değnek cezası olduğu kendiliğinden orataya çıkmaktadır. Şayet evli hür kadının cezasının recm olduğu sabit olsa idi, ölüm cezası bölünemeyeceğine ve ölümün yarısı demenin de bir manası kalmayacağına göre bu ayeti anlama ve ondan hüküm çıkarma imkanı kalmayacaktı. Dolayısıyla Nur sûresi 2. ayette kemiyet itibarıyla da belirlenen bu ceza hem evli hem bekarlar için de geçerlidir. Sünnette olduğu iddia edilen recm ile bu ayetin hükmünün bir kısmı ve Nisâ sûresi 4/25. ayet tahsisten öte bize göre caiz olmayan biçimde ilga ettirilmektedir.

Diğer yandan recmle ilgili daha önce kaydetmiş olduğumuz rivayetlerde görüleceği gibi, bu haberlerde Hz. Peygamberin bu cezayı tatbik etmek istemediği daha doğrusu suçlunun itiraftan vazgeçmesi için bazı teşebbüslerde bulunduğu ileri sürülmektedir. Eğer recmin de hadd kabilinden şer'î bir ceza olduğu iddia ediliyorsa Hz. Peygamberin bile böyle bir durumda o olaylarda izlediği iddia edilen bir tutumda olmayacağına dair yine Nûr sûresi 24/2 deki yüz değnek cezası belirlendikten sonra geçen "..... Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız bunlara, Allah'ın dinini tatbik hususunda, acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir zümre de bunların azabına (bu cezalarına) şahid olsun" ifadeleri açıkça delâlet etmektedir. Kaldı ki yine Hz. Peygamber bir Hadis-i Şeriflerinde bir suç işleyenin kızı da olsa cezasını hiç tereddüt etmeden tatbik edeceğini açıkça belirtmiştir.

Yine bazı kaynaklarda Hz. Ali'den rivayetle celdenin hudûd, recmin ise sünnet olduğu ifade edilmiştir ki bunun da Hz. Ali'ye isnadı zorlama gibi gözükmektedir.¹⁸

Bundan başka hadis mecmualarında rastladığımız iki ayrı rivâyette Hz. Ömer ve Hz. Osmân'ın hilâfetleri döneminde recmle ilgili bazı kararlarına Hz. Ali'nin müdâhele ettiği ve onların hatalı karar vermesi üzerine kendilerini ikaz ettiği ve onların da bu ikazlar üzerine kararlarından caydıkları ifade edilmiştir.¹⁹ Bu rivâyetlerden

¹⁷ Nisâ 4/25 te geçen son musanât kelimesi için "hür kadın" anlamını tercih eden mütercimler şunlardır. İsmail Hakkı (İzmirli), *Türkçe Kur'ân Tecemesi* (Osmanlıca) İstanbul, 1932, (Nisâ 24'ün meali olarak yazmış), Cemil Saîd, *Kur'ân-ı Kerim Tercemesi* (Osmanlıca) İstanbul, ty, Hasan Bsari Çantay, Ahmet Davutoğlu, Süleymân Ateş, TDV' nin hazırladığı Meâl komisyonu, Fakat Abdullâh Parlayan *Kur'ân-ı Kerim ve Özlü Tefsir*, Konya, 1996 isimli geniş mealinde "hür evli kadın" anlamını tercih etmiştir.

¹⁸ Şa'bi (rahimehullah) rivayet ediyor: "Hz. Ali (radiyallahu anh), kadını recmettiği zaman onu perşembe günü dövdü, cuma günü de recmetti. Ve şunu söyledi: "Ona Kitabullah (ın hükmü) ile celde, Resûlullah (s.a.s.)'ın sünneti ile de recm tatbik ettim." Buhârî, "Hudûd", 21.

¹⁹ İbnü Abbâs (radiyallahu anhümâ) rivayet ediyor: "Hz. Ömer'e, zinâ yapmış olan deli bir kadın getirildi. (Recm edilip edilemeyeceği hususunda) halkla istişare ederek recmedilmesine hükmetti. Kadına Hz. Ali (radiyallahu anh) uğradı. (Hazırlığı görünce): "- Bunun hâli nedir?" diye sordu. Kendisine: "Falanca kabileden deli bir kadındır, zinâ yapmıştır. Hz. Ömer (radiyallahu anh), recmedilmesine hükmetmiştir" dediler. Hz. Ali (radiyallahu anh): "- Kadını geri götürün!" dedi, sonra Hz. Ömer'e uğrayıp: "- Ey mü'minlerin emîri! Bilirsin ki, Resûlullah (s.a.s.) : "Kalem üç kişiden kaldırılmıştır (artık onlar yaptıklarından sorumlu değildirler): Bülüğa erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan, şifa bulun-

birincisini kabul etmek Hz. Ömer gibi birisinin İslâm Hukukunun en basit ilkelerini bile bilmemekle itham etmek olur. Bir delinin hukuken sorumlu olmayacağını Hz. Ömer'in bileceği gibi istişâre edilecek konuma gelmiş sahâbinin de bilmemesi düşünülemez. Halbuki bu rivayette Hz. Ömer ve istişâre ettiği kimselerin bu hükümden habersiz oldukları imâ edilmektedir.

Burada bir yaklaşım türü olarak tenkit kabilinden temas etmek istediğimiz bir husus da şudur. Geleneksel olarak çoğu alimlerimiz Kur'ân'da çok açık biçimde yer alan ve hiçbir tefsir edici rivayet ve habere ihtiyaç duyulmadan her devirde anlaşılabilen hükümlerde bile, en azından sebab-i nuzûle başvurmak, recm meselesinde müşâhede ettiğimiz gibi konu ile ilgili farklı rivâyetlere ve bazı argümanlara meseleyi irca etmek gibi çok bağımlı bir anlama usûlünü tercih etmektedirler. Bu durum, kabul ediyoruz ki kesinlikle müsbet bir hassasiyetten kaynaklanmaktadır. Aksi takdirde Kur'an ve sünneti hevaya göre yorumlama şeklinde bir tenkidine maruz kalma sözkonusu olabilir ki bu naslarla yerilmiştir. Fakat böyle bir yaklaşım tarzının ölçüsünü çok iyi ayarlamak gerekmektedir. Eğer bu noktada ifrâta gidilirse hevaya kapılma endişesinin sonuçlarının tahakkuk edeceğinde şüphe yoktur. Tefritte kalınırsa, Kur'ân-ı Kerim'deki en açık hükümlerde dahi -aslında bunda harici bir delille, tahsis, takyid veya nesih sebebiyle bir eksiklik veya farklılık bulunduğu endişesi ile müslümanların sürekli bir tamamlayıcı müfessire ihtiyaç duymasına yol açar. Yani bu, Kur'ân-ı Kerim kendi başına hiçbir şey ortaya koyamaz, o mutlaka kendisinden başka haricî başka argümanlarla birlikte değerlendirilmelidir gibi bir sonuç ortaya çıkar ki bu bize göre yukarıda belirttiğimiz Kur'ân-ı Kerimin mübin olma niteliği ile tezat oluşturur. Nitekim recm'in İslâm hukukunda yer alan bir cezâ çeşidi olduğu, bize göre böyle olumsuz bir tefrit yaklaşımın neticesidir.

Eğer her konuda *mücmel*²⁰ ve *hafî*²¹ olmayan beyanlarında bile Kur'ân-ı Kerim anlaşılması için bazı mütemmim ve müfessir rivayetlerin mevcut olması gerekseydi, bu mütemmim ve müfessir argümanlarının da bu ayet-i kerimeler kadar subutları sağlam ve tartışmasız olmaları gerekirdi. Aksi takdirde kuvvetli bir delili daha zayıf bir delile feda etmiş oluruz. Bu da yukarıda temas ettiğimiz deliller hiyerarşisini altüst etmek anlamına gelir ki bu pratik sonucu yeğleyenler bile teorik olarak bile böyle bir şeye şiddetle karşı çıkarlar.

→

caya kadar bunamıştan." Bu biçare kadın falanca kabilenin bunağıdır. Ona tecavüz eden, muhakkak ki akli noksanlığı sırasında tecevüz etmiştir" dedi." Ebu Davud, "Hudûd", 16. (4399.4400. 4401. 4402).

İmam Mâlik diyor ki: "Bana ulaştığına göre, Hz. Osman (radiyallâhu anh)'a evliliğinin altıncı ayında doğum yapan bir kadın getirildi. Derhal recmedilmesini emretti. Ancak Hz. Ali (radiyallâhu anh): "-Cenab-ı Hakk, Kur'an-ı Kerim'de "(İnsanın anne karnında) taşınma ve süttten kesilmesi (müddeti) otuz ay. dir.." (Âhkâf 15) buyuruyor. Keza bir başka âyette de: "Anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. (Bu hüküm) emmeyi tamam yaptırmak isteyenler içindir.." (Bakara 2/233) buyurmaktadır. Bu durumda hamilelik müddeti altı aydır." Bu açıklama üzerine Hz.Osman (radiyallahu anh) kadının geri gönderilmesini emretmişti, ancak kadın recmedilmiş bulundu." Muvatta, "Hudûd", 11 (2, 825).

²⁰ Ortaya atılan lafızdan, onu ortaya atan tarafından bir açıklama gelmediğinde kendiliğinden doğru anlaşılması mümkün olmayan lafızdır. Mesela "zekat" ve "savm" mahiyetleri açıklanmadan ilk defa müslümanlara bildirildiğinde bu mahiyette lafızlar idiler. İlk duyduklarında Müslümanların bunları kastedildikleri şekilde doğru anlama şansları yoktu. Hz. Peygamber tarafından bunlar mübeyyen yani açıklanmış hale gelmişlerdir.

²¹ Hafî, şümûlünde birçok kimse bulunan, ancak bunlardan bazılarında delaleti açık olmayan ve bu delâlet veya delâletsizlik hükmünün ince bir araştırma ve düşünceyle tespit edildiği lafızdır. Mesela Kur'ân-ı Kerim'de es-Sank olarak geçen hırsız kelimesi yankesici ve mezar soyucuya da delalet eder mi? Dolayısıyla aynı hüküm onlar için de geçerli midir? Sorusu bu tür lafızların hafî olarak değerlendirilmesine sebep olur.